

Een andere 9 november

Columns - 10 november 2023 - Auteur: Merlijn Schoonenboom

9 november? Dat is toch de val van de Muur? In de bijna 15 jaar dat ik in Duitsland woon, was het duidelijk welke van de drie historische gebeurtenissen op 9 november als eerste herdacht diende te worden: die van 1989. Dit jaar was het voor het eerst anders en ging alle aandacht, zowel van media als van de politiek, naar de 9 november van 85 jaar geleden.

Ik was er toch nog verbaasd over, toen ik de voorpagina's en de websites zag - ze gingen allemaal over de pogroms van 1938, in Nederland ook wel bekend als de *Kristallnacht*. Op geen enkele voorpagina zag ik iets over de val van de Muur, allemaal trokken ze een lijn van 1938 naar het heden. De reden hiervoor is uiteraard de oorlog tussen Israël en de Hamas, en met name de reacties daarop in de Duitse samenleving zelf.

Of er een soort ongeschreven code bestaat zodat iedereen weet welke herdenking op 9 november voorop dient te staan, weet ik niet. Het meest waarschijnlijk is dat een beetje Duitse politicus of media-commentator gewoon het juiste *Fingerspitzengefühl* heeft, waardoor hij uit de Duitse geschiedenis precies dat aspect weet te pikken dat het beste bij de actuele stemming past.

De 9de november leent zich hier uitstekend voor. Over de derde 9 november in de Duitse geschiedenis, toen Karl Liebknecht in 1918 de socialistische revolutie uitriep, hoor je weliswaar nooit een Duitse regeringspoliticus iets zeggen. 1938 en 1989 vormen daarentegen een zeer werkbaar herinneringspolitiek koppel. Beide gebeurtenissen worden traditiegetrouw altijd direct na elkaar uitgesproken. Als een burgemeester of bondskanselier de afgelopen jaren zijn officiële redevoering hield bij de openbare viering van de val van de Muur, werd altijd in de tweede zin al herinnerd aan 1938.

Merlijn Schoonenboom verbindt in zijn maandelijkse column persoonlijke ervaringen met bredere maatschappelijke ontwikkelingen in Duitsland.

Het gaat er bij de herdenking ieder jaar weer om welke nadruk er kan worden gelegd. Toen ik net in Duitsland woonde, werd op 9 november 2009 1989 op een uitbundige manier herdacht, en was 1938 slechts een bijzin. Deze optimistische

stemming paste bij een gevoel van verzoening tussen Oost en West op dat moment; allerlei positieve eigenschappen van de Oost-Duitsers werden uitgelicht, ze zouden vrijheidslievend zijn, crisisbestendig, geëmancipeerd. In 2009 gold 1989 als niets minder dan het contrapunt van 1938, het bewijs dat Duitsland ook een positieve omwenteling voor elkaar kon krijgen; een 'vreedzame revolutie'.

1938 en 1989 stonden voor de twee kanten van de eigen geschiedenis, de slechte en de goede. Dat veranderde na de opkomst van de AfD in met name Oost-Duitsland. Door de vluchtelingen crisis en de toename van het aantal aanslagen op asielzoekers werd er gewezen op de vreemdelingenhaat van Oost-Duitsers en hun gebrek aan kosmopolitisch inzicht. Vanaf 2015 was er bij de 1989-viering dan ook steeds meer een vermanende verwijzing naar 1938 te horen - en was zelfs 1989 ineens niet meer de positieve tegenhanger van 1938, maar een datum voor gemengde gevoelens.

Dit jaar heeft de actualiteit 1989 compleet weggedrukt, en wordt 1938 herdacht alsof het zomaar weer terug kan keren. De haat tegen Israël onder veel Duitse moslims, maar ook de anti-Israëliëse protesten onder linkse activisten, wordt in de commentaren zonder voorbehoud vergeleken met het antisemitisme van de nazi's. Het '*nie wieder*', nooit meer Auschwitz, gold voor het naoorlogse Duitsland als de belangrijkste leidraad, 'maar nu heeft het '*nie wieder*' een vraagteken gekregen', las ik in Der Tagesspiegel.

Het is een feit dat de spanningen in steden als Berlijn hoog oplopen; Joodse Duitsers worden bedreigd, Israëliëse vlaggen verbrand - en terecht wordt daar onder andere door Groenen-politicus Robert Habeck een strikte grens voor de Duitse tolerantie getrokken. Maar je lost actuele spanningen in het multiculturele Duitsland niet op door een historische vergelijking met een industrieel georganiseerde massamoord in het Derde Rijk. Ik bewonder vaak het Duitse vermogen om lijnen tussen verleden en heden te trekken, maar je leert in Duitsland ook dat je moet uitkijken met het actueel inzetten van herdenkingsdagen.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/57288/een-andere-9-november>